

این کتاب را به نیابت از «شهادی
والا مقام کربلا» به بزرگ‌زاده امیر
عالم، نور چشم فاطمه اطهر علیها السلام
صدیقه صغری، عقیله بنی‌هاشم،
زینب کبری علیها السلام تقدیم می‌نمایم.

مؤلف

شکر نعمت

سید محمد بنی‌هاشمی

تهران، نشر حمزه، ۱۳۸۶، شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۵۰۸۱-۴-۶

۲۹۷/۴۶۲۵ BP ۲۲۴/۴/ ۹۷۰۱۱۵

کتابخانه‌ی ملی ایران ۸۵-۲۲۵۷۲

تلفن مراکز پخش: ۷۷۵۲۱۸۳۶ / ۲۲۸۴۷۰۳۵ / ۲۲۲۰۸۵۲۹ / ۲۶ / ۶۶۴۸۰۰

قیمت یک‌هزار و پانصد تومان

شعر

دکتر سید محمد بنی هاشمی

فهرست مطالب

۷	سخن ناشر
۱۱	پیش‌گفتار
۱۵	فصل اول: اهمیت شکر پروردگار
۱۵	حکمت عطا شده به لقمان
۲۰	رسیدن به مرز انسانیت به وسیله شکر
۲۵	لزوم شکر منعم
۳۵	فصل دوم: انواع شکرگزاری
۳۵	معنای شکر
۳۷	مراتب شکر
۳۸	شکر قلبی
۴۶	شکر زبانی
۴۹	ذکر «الحمد لله»

۶ / شکر نعمت

- ۵۴ سجده شکر
- ۵۸ شکر عملی
- ۶۹ فصل سوم: بالاترین درجه شکر
- ۶۹ عجز از شکر
- ۷۱ معرفت به تقصیر در شکر خداوند
- ۸۲ شکر امام حسین علیه السلام در دعای عرفه
- ۸۶ اعتراف به تقصیر در ادای شکر
- ۸۹ فصل چهارم: نتیجه شکر و کفران نعمت
- ۸۹ شکر، سبب فزونی نعمت
- ۹۲ نعمت بیش تر، مسؤولیت بیش تر
- ۹۴ شکل های گوناگون «از دیاد نعمت»
- ۹۶ بقاء و زوال نعمت
- ۱۰۳ فصل پنجم: شکر واسطه های نعمت
- ۱۰۳ لزوم شکر واسطه نعمت
- ۱۰۶ چگونگی شکر واسطه های نعمت
- ۱۰۸ مراتب شکر واسطه نعمت
- ۱۱۱ غفلت از شکر واسطه های نعمت
- ۱۱۲ شکر نعمت والدین
- ۱۱۶ فهرست منابع

سخن ناشر

گسترش و حاکمیت مدرنیسم، طمع‌ورزی و فزون‌خواهی و تمتع بیشتر، و تأثیر آن بر شیوه‌های معیشتی و خواهش‌ها و تمناهای آدمیان، از جمله ویژگی‌های دنیای معاصر است. آدمیانی جاه‌طلب، که به هیچ حدی قانع نبوده و با نفس زدن‌های حیات سوز، و بهره‌جویی‌های مسرفانه و آزمندانه، خود را به خفگی و هلاکت انداخته‌اند.

روی برتافتن از معنویت، پندار اقتدار و سلطه، خودبینی و خودپرستی، واژگونی ارزش‌ها، وانهادگی آدمی، مفتون فریب شیطان شدن، همه و همه، نتیجه و حاصل غفلت و اعراض از یکتاپرستی است.

او عصاتان داد تا پیش آمدید

وان عصا از خشم هم بر روی زدید
در این سایه روشن معنویت و فرو شدن آن از آسمان انسانیت، بازگشت به هویت فطری و زیّ انسانیت، ضروری می‌نماید.

بدین رو، تفکر در آثار و آلاء خداوند، مشی بندگی و طریق

عبودیت پیشه ساختن، آموختن و نهادینه نمودن ارزش‌های والای اخلاقی و... تنها راه درمان و ضامن فلاح و رستگاری انسان امروز می‌باشد.

در این راستا، خدای سبحان، روان انسان را به نور علم و عقل منور ساخته تا با اندیشه و تفکر در اقیانوس نعمت‌های بی‌شمار و گوناگون الهی، به اطاعت از اوامر خداوندی و فروتنی و سپاسگزاری در پیشگاه متعم علی‌الاطلاق، به هدف آفرینش خود دست یابد.

نعمت شکرگزاری و سپاس در برابر منعم، و نیز بیزاری و انزجار از نعمت‌خوارگان ناسپاس، با سرشت آدمی عجین و آمیخته است. از این رو، صفت مذکور، از مهم‌ترین اهرم‌های رشد و کرامت نفس و عزت و والایی انسان به شمار می‌آید. در این مجال کوتاه، به کلام نورانی و حیات‌بخش امام صادق علیه السلام تمسک و تبرک جسته، خوانندگان ارجمند را به درنگ و تأمل در مضامین بلند آن، فرا می‌خوانیم:

لَوْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عِبَادَةٌ تَعْبُدُ بِهَا عِبَادَةُ الْمُخْلِصِينَ أَفْضَلَ مِنَ الشُّكْرِ عَلَى كُلِّ حَالٍ لَّأَمْ طَلَّقَ لَفْظُهُ فِيهِمْ مِنْ جَمِيعِ الْخَلْقِ بِهَا فَلَمَّا لَمْ يَكُنْ أَفْضَلَ مِنْهَا خَصَّهَا مِنْ بَيْنِ الْعِبَادَاتِ وَ خَصَّ أَرْبَابَهَا فَقَالَ: «وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِي الشُّكُورُ»^۱

اگر در میان عبادات و فرامین خداوندی، در تمامی حالات، عبادتی نزد خدا، برتر از شکر بود که بندگان خالص خود را به

۱- بحار الانوار / ج ۷۱ / ۵۲ به نقل از کتاب خورشید اسلام چگونه درخشید؟ ج ۳ ص ۳۹۲.

آن فرمان دهد، همانا آن را در گفتار خویش تذکر می‌داد و چون برتر از شکر نبود، آن را از بین عبادات، ممتاز گردانید و نیز صاحب شکر را برگزیده و برتری داده است و فرمود «از بندگان من، اندکی سپاسگزارند».

از خدای منعم، توفیق شناخت نعمت‌های او و شکرگزاری در برابر آن‌ها را خواستاریم، هر چند:
از دست و زبان که بر آید

کز عهده شکرش به در آید؟
بنده همان به که ز تقصیر خویش

عذر به درگاه خدای آورد
ور نه سزاوار خداوندیش

کس نتواند که به جای آورد

پیش گفتار

یکی از مهم ترین واجبات فراموش شده، شکر نعمت های الهی است. کمتر کسی از اهل ایمان این مقوله را بر خود فرض می شمارد و نسبت به عدم انجامش، خویش را مقصّر می داند. اما واقعیت این است که همین امر از عدم شناخت صحیح این فریضه الهی حکایت می کند و ضرورت آگاهی یافتن در باره آن را بیشتر روشن می نماید. حضرت جواد الائمه علیه السلام می فرمایند:

نِعْمَةٌ لَا تُشْكِرُ كَسِيَّةٌ لَا تُقْفَرُ^۱

نعمتی که شکرش گزارده نشود، مانند گناهی است که بخشوده نشود.

با دقت در این فرمایش ممکن است خود را به خاطر ناسپاسی از بسیاری نعمت ها، گناه کار تلقی کنیم و به پیشگاه الهی دست به توبه برداریم. از این رو، به عنوان اولین قدم در مسیر جبران کوتاهی های خویش، خود را محتاج می بینیم تا جایگاه «شکر نعمت» را در

فرهنگ قرآن و سنت بشناسیم. نتیجه این شناخت، تصدیق این حقیقت است که کوتاهی در امر شکرگزاری، انسان را تا حدّ بهیمنیت (چارپا بودن) تنزل می‌دهد. این جاست که قدم دوم را در این راه، در خصوص آشنایی با انواع و مراتب شکر الهی بر می‌داریم و بدین‌گونه با معنای شکر قلبی، زبانی و عملی آشنا می‌شویم. ضمناً به اهمیت سجده شکر در اظهار سپاس به درگاه خداوند نیز واقف می‌گردیم.

سومین گام در این بحث مربوط به بالاترین درجه شکر است که همانا عجز از شکر و اعتراف به تقصیر در ادای آن می‌باشد. آگاه شدن از نتایج شکر و عواقب کفران نعمت، چهارمین قدم در شناخت هر چه بهتر این فریضه فراموش شده است. در این مرحله با برخی از سنت‌های خداوند در خصوص بقاء و زوال نعمت‌هایش آشنا می‌گردیم.

پنجمین و آخرین گام در این بحث، توجه به واسطه‌های شکر نعمت و اهمیت سپاسگزاری از آنان است. در این مقام روشن می‌شود که اگر کسی شکرگزار ایادی نعمت الهی نباشد، در حقیقت شکر خداوند را به جا نیاورده است. پایان‌بخش همه مطالب، اشاره به سپاسگزاری از یکی از مهم‌ترین مصادیق واسطه‌های نعمت، یعنی پدر و مادر می‌باشد.

در این کتاب سعی کرده‌ایم که با برداشتن این پنج قدم، شناخت لازمی از شکر - به عنوان یکی از برترین واجبات دینی - ارائه دهیم. هر فصل کتاب را به توضیح یکی از این گام‌ها اختصاص داده‌ایم. امیدواریم که این مجموعه مختصر، خوانندگان محترم را با

پیش‌گفتار / ۱۲

وظایف خود در این وادی آشنا تر نماید و در جهت انجام آن وظایف راهنمای خوبی باشد.

لازم به ذکر است که مطالب این کتاب، پیشتر به عنوان بخش اول از کتاب «آفتاب در غربت» در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۲ به چاپ رسیده و اکنون به صورت مستقل در اختیار علاقمندان قرار می‌گیرد. هدف از این تفکیک، امکان بهره‌بردن مستقل از بحث شکر بوده و تغییری در محتوای قبلی آن اعمال نشده است. امید آن که در این مسیر، مفید و مؤثر افتد.

ربیع الاول ۱۴۲۷ / فروردین ۱۳۸۵

سید محمد بنی‌هاشمی